

Original Article

Management Strategies in Polygynous Family Systems: A Study of Polygamous Men in Mazar-i-Sharif, Afghanistan

Mahnaz Farahmand^{1✉}, Abdullah Moradi²

1. Department of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

Received: 2025/04/17

Revised: 2025/12/18

Accepted: 2025/12/27

DOI: 10.48308/jfr.2025.239537.1966

Highlights

- Management strategies of polygamous men are identifiable within four main themes: authority and control, family cohesion, ethical conduct, and resilience patterns.
- Polygamous men employ a spectrum of strategies to reduce family tensions, ranging from soft approaches (advice, encouragement, consultation) to hard approaches (threats, psychological pressure, violence).
- Fair distribution of resources, honesty in relationships, and adherence to religious values are key factors in establishing stability and cohesion in polygamous families.

Extended Abstract

Introduction: In contemporary societies, social transformations and modernization have profoundly influenced family structures, particularly polygamous arrangements. Previous research has predominantly focused on the psychological, social, and economic consequences of polygamy for women and children, while the role of men as primary managers of these households has received limited attention. In polygamous families, men shoulder complex responsibilities, including resource allocation, conflict resolution among spouses, child-rearing, and maintaining family cohesion. However, the strategies they employ to navigate these multifaceted challenges remain largely unexplored in the scholarly literature. This study adopts a qualitative, context-sensitive approach to investigate the lived experiences of polygamous men in Mazar-i-Sharif, examining the practical strategies they use to manage multiple households. The theoretical framework integrates family systems theory, Parsons' role theory, Giddens' perspective on dialogue and trust in modern families, and contemporary views on reflexive individualization to analyze the interplay between traditional authority, gendered roles, and participatory family management. Findings from this research aim to fill a critical gap in the literature, illuminate indigenous strategies for managing polygamous families, and inform the development of culturally sensitive policies, counseling interventions, and family-centered support systems in Afghanistan.

Methodology: This study employed qualitative thematic analysis to identify, analyze, and report patterns within textual data (Braun & Clarke, 2006). The approach facilitated the transformation of diverse and fragmented data into rich and detailed insights (Sheikhzadeh & Bani-Asad, 2020). The thematic network framework developed by Attride-Stirling (2001) was used to structure the analysis across three levels: basic themes, organizing themes, and global themes. The study population consisted of polygamous men residing in Mazar- Sharif,

Afghanistan, with at least five years since their second marriage. Data were collected through semi-structured, in-depth interviews with 27 participants, purposefully selected to ensure cultural, social, and economic diversity. Sampling was conducted using purposive and snowball techniques, and ethical standards were rigorously upheld, including informed consent, confidentiality, and anonymization of all data. Data analysis began with verbatim transcription of interviews, followed by line-by-line and word-by-word examination to extract initial concepts. These preliminary concepts were then clustered into sub-themes, which were subsequently abstracted into main and overarching themes. Although time-intensive, this method provided a robust understanding of the lived experiences of polygamous men and their strategies for managing complex family structures, offering nuanced insights into familial management within the cultural context of Mazar-e-Sharif.

Results: This study explored the managerial strategies employed by polygynous men to maintain family cohesion and balance among spouses and children. Findings revealed four primary themes: authority and control, family cohesion, ethical conduct, and resilience strategies. Within the authority domain, men reduced familial tensions through household management, continuous supervision, and occasionally by employing threats or arranging separate living spaces for spouses. Family cohesion was sustained through encouragement, guidance, and at times “strategic white lies” to prevent jealousy and reinforce mutual respect. Effective communication, consultation, and engagement with the spouses’ extended families also played a crucial role in minimizing conflicts and improving daily interactions. Ethical conduct, encompassing honesty, fairness, and adherence to cultural and religious values, formed the foundation for trust, equitable resource distribution, and marital stability. Ensuring justice among spouses and fair child-rearing practices helped prevent competition, reduce familial tensions, and enhance children’s psychological security. Resilience strategies included patience, tolerance of criticism, emotional regulation, and learning from predecessors’ experiences to navigate crises effectively. The findings indicate that managing polygynous families requires deliberate, culturally informed, and ethically grounded strategies. By integrating authority, cohesion, ethical principles, and resilience, men can sustain family stability and enhance the overall well-being of all members.

Discussion and Conclusion: This study examined family management within polygynous households in Afghan society and analyzed the strategies employed by men to reduce familial tensions. Findings indicate that managing such families requires a combination of soft strategies, including advice, encouragement, fostering contentment, consulting with spouses, and strengthening family cohesion, alongside hard strategies such as threats, strict supervision, psychological pressure, and occasionally physical violence. Male authority plays a central role in maintaining order, but it often entails negative consequences, including increased conflicts with spouses and children, consistent with Farahmand and Rezvani (2019), Geraei (2017), and Mohammadi & Askani (2015). Conversely, men who apply equitable management, fair resource distribution, and physical separation of households successfully reduce conflicts and enhance family cohesion, in line with the findings of New & Al-Karnawi (2006). Family cohesion in polygynous households is an active and demanding process. Men manage tensions by promoting empathy, emphasizing solidarity, and occasionally using strategic white lies. Nonetheless, polygamy frequently leads to unhealthy competition, jealousy, psychological fatigue, and parental role strain, echoing the findings of Al-Karnawi et al. (2006, 2011) and Ghafarimoqaddam (2015). Achieving justice in child-rearing is particularly challenging, as children often experience lower self-esteem and psychological well-being (Al-Sharafi, 2017; Geraei, 2017). Men attempt to mitigate these effects by equitably distributing resources and affection. Furthermore, ethical conduct, honesty, and adherence to religious and cultural values

play a critical role in sustaining family relationships, consistent with Alinqian & Rostakhiz (2018) and Tanzer (2013). Effective management in polygynous households requires deliberate strategies grounded in moral, cultural, and religious frameworks. Enhancing men's managerial skills, cultural awareness, and access to family counseling can improve family functioning. Policymakers and social organizations can support these families by providing targeted services, fostering psychological well-being, and promoting both individual and structural foundations of justice and cohesion.

Keywords: Polygamy, family management, marital justice, resilient models, Mazar-e-Sharif.

How to cite: Farahmand, M and Muradi, A . (2026). Management Strategies in Polygynous Family Systems: A Study of Polygamous Men in Mazar-i-Sharif, Afghanistan. *Journal of Family Research*, 22(2), 18-43. doi: 10.48308/jfr.2025.239537.1966

✉Corresponding Author Email Address: farahmandm@yazd.ac.ir

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the creative commons attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقاله پژوهشی

مقاله پژوهشی

بررسی راهبردهای مدیریت خانواده در نظام چندهمسری: مطالعه مردان چند همسر

مهناز فرهمند^۱، عبدالله مرادی^۲

۱. دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۱/۲۸ دریافت نسخه اصلاح شده: ۱۴۰۴/۰۹/۲۷ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۱۰/۰۶

DOI: 10.48308/jfr.2025.239537.1966

نکات برجسته:

- راهبردهای مدیریتی مردان چندهمسر در چهار مضمون اصلی شامل اقتدار و کنترل، انسجام خانوادگی، اخلاق مداری و الگوهای تاب آورانه قابل شناسایی است.
- مردان چندهمسر برای کاهش تنش های خانوادگی از طیفی از راهبردهای نرم (نصیحت، تشویق، مشورت) تا راهبردهای سخت (تهدید، فشار روانی، خشونت) استفاده می کنند.
- رعایت عدالت در توزیع منابع، صداقت در روابط و پایبندی به ارزش های دینی، عوامل کلیدی در ایجاد ثبات و انسجام در خانواده های چندهمسری هستند.

چکیده: چندهمسری یکی از مسائل پیچیده و چالش برانگیز در جوامع مختلف است که نیازمند مدیریت دقیق و مهارت های ویژه از سوی مردان چندهمسر است. این پژوهش با هدف بررسی و تحلیل تکنیک های مؤثر مدیریتی مردان چندهمسر در شهر مزارشیرف، افغانستان، انجام شده و راهبردهایی را که آنان برای کاهش تنش های خانوادگی و ایجاد تعادل در روابط همسران به کار می گیرند، تحلیل می کند. مطالعه حاضر از رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون بهره برده است. داده ها از طریق مصاحبه های نیمه ساختاریافته با ۲۷ مرد چندهمسر که حداقل پنج سال از ازدواج دوم آن ها گذشته بود، جمع آوری شد. یافته ها نشان می دهد که استراتژی های مدیریتی مردان چندهمسر در چهار مضمون اصلی شامل اقتدار و کنترل، انسجام خانوادگی، اخلاق مداری و الگوهای تاب آورانه قابل شناسایی است. نتایج پژوهش همچنین حاکی از آن است که رعایت عدالت در توزیع منابع مالی و رفتار میان همسران، تأثیر مستقیمی بر کاهش تنش ها و افزایش رضایت خانوادگی دارد. علاوه بر این، پایبندی به ارزش های اخلاقی مانند صداقت، مشورت و انصاف، به عنوان عوامل کلیدی در تقویت همبستگی و ثبات خانواده های چندهمسری شناخته شده اند. برخی مردان برای کاهش درگیری ها و ایجاد تعادل، از تجربیات پیشینیان بهره برده و تلاش کرده اند از اشتباهات گذشته اجتناب کنند.

کلیدواژه ها: چندهمسری، مدیریت خانواده، عدالت زناشویی، الگوهای تاب آورانه، مزارشیرف

استناد به این مقاله: فرهمند، م. و مرادی، ع. (۱۴۰۵). بررسی راهبردهای مدیریت خانواده در نظام چندهمسری: مطالعه مردان چندهمسر در شهر مزارشیرف - افغانستان. خانواده پژوهی، ۲۲(۲)، ۱۸-۴۳. doi: 10.48308/jfr.2025.239537.1966

✉ نویسنده مسئول: farahmandm@yazd.ac.ir

مقدمه

در عصر حاضر، ساختارها و نهادهای اجتماعی دچار تحولات بنیادین شده‌اند و این تغییرات به‌طور مستقیم بر نهاد خانواده، به‌ویژه الگوی چندهمسری، تأثیرگذار بوده‌اند. اگرچه چندهمسری در گذشته در بسیاری از جوامع سنتی به‌عنوان یک ساختار پذیرفته‌شده عمل می‌کرد، امروزه با چالش‌های چندسویه در سطوح فردی، خانوادگی و اجتماعی روبه‌رو است. پژوهش‌های متعدد نشان داده‌اند که ناسازگاری میان سنت چندزنی و تحولات ناشی از جامعه مدرن موجب افزایش تنش‌های خانوادگی شده است؛ از جمله کشمکش میان همسران، رقابت میان فرزندان ناتنی و بروز احساساتی چون خشم، اضطراب و نفرت (البدور و همکاران، ۲۰۰۲؛ عارف نظری و همکاران، ۱۳۸۴؛ رحمانیان و همکاران، ۱۴۰۲). در چنین بستری، نقش مرد به‌عنوان مدیر خانواده بیش از پیش حیاتی می‌شود؛ به‌ویژه در خانواده‌های چندهمسری که مسئولیت‌ها و انتظارات از وی مضاعف است و او با وظایف سنگین در حوزه مدیریت، تأمین مالی، نظم‌بخشی روابط، تربیت فرزندان و حفظ آرامش روانی اعضا مواجه است. یافته‌های تحقیقات محمدی و آسکانی (۱۳۹۵)، نیو و کرناوی (۲۰۰۶)، گیرای (۲۰۱۷) و محمدی و آسکانی (۱۳۹۴) نشان می‌دهد که مردان در ساختارهای چندهمسری در ایجاد روابط مؤثر با اعضای خانواده با دشواری‌های قابل توجهی مواجه‌اند. بسیاری از آنان در سکوت و فشار روانی، احساس پشیمانی و درماندگی تجربه می‌کنند، اما به دلیل محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی قادر به تغییر شرایط نیستند. این امر با دیدگاه گیدنز هم‌راستا است که استحکام جامعه را وابسته به استحکام نهاد خانواده می‌داند و تأکید می‌کند که تعامل مثبت میان زوجین، اعتماد متقابل و تصمیم‌گیری‌های غیرخشونت‌آمیز، لازمه پایداری خانواده است (میرحسن‌زاده و همکاران، ۱۴۰۲: ۴۳۶۴).

از این منظر، اگرچه مفهوم «مدیریت خانواده» در ادبیات علمی مفهومی کلی و ناظر بر کل واحد خانواده تلقی می‌شود، اما در ساختار چندهمسری نقش مدیریت عملاً بر عهده مرد است. در نتیجه، سازوکارهای تصمیم‌گیری، توزیع منابع، حل تعارض و حفظ انسجام خانواده عمده‌تاً توسط او تنظیم می‌شود. بنابراین در این پژوهش، مردان چندهمسر واحد تحلیل محسوب شده و راهبردهای مدیریت خانواده از خلال فهم شیوه‌های مدیریتی آنان بررسی می‌شود. خانواده به‌مثابه یک نظام اجتماعی پیچیده، برای پایداری و کارآمدی نیازمند مدیریتی خردمندانه و هدفمند است. مدیریت خانواده فرایندی چندبعدی شامل برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت، نظارت و ارزیابی است که باهدف تقویت رفاه، رضایت و انسجام اعضا انجام می‌شود (ظهیری و فتحی، ۱۳۹۰: ۱۰۱). وظایفی همچون صیانت از حریم خانواده، حل تعارضات درون‌گروهی، تقسیم عادلانه منابع و تربیت صحیح فرزندان، نیازمند راهبردهای مدیریتی ویژه‌اند (باقری، ۱۳۸۸: ۱۰). اهمیت این وظایف در خانواده‌های چندهمسری دوچندان است. در جامعه افغانستان که گفتمان‌های سنتی و مردسالارانه غالب‌اند، چندهمسری همچنان مشروعیت فرهنگی دارد؛ به‌ویژه در مناطقی چون شهر مزارشریف که این پدیده در میان برخی مردان رایج است و حتی نماد اقتدار مردانه تلقی می‌شود. بااین‌حال، در بستر زندگی مدرن، چندهمسری با فشارهای روانی، تعارضات خانوادگی، نارضایتی عاطفی و دشواری تربیت فرزندان همراه است. هم‌زمان، هنجارهای فرهنگی از مردان انتظار حفظ اقتدار ظاهری و پنهان‌سازی آسیب‌ها دارند و این امر مشکلات آنان را تشدید می‌کند.

در چنین شرایطی، اگرچه چندهمسری در افغانستان رایج است، روشن نیست که مردان چندهمسر چگونه مدیریت خانواده را در شرایطی اعمال می‌کنند که با چند واحد خانوادگی، روابط عاطفی متکثر، تعارض‌های بالقوه و محدودیت منابع مواجه‌اند. بنابراین مسئله اصلی پژوهش این است که الگوها و راهبردهای مدیریتی مردان چندهمسر ناشناخته مانده و در ادبیات علمی نیز خلأ معناداری در توضیح نحوه مدیریت این مردان بر شبکه پیچیده روابط و تعارضات خانوادگی وجود دارد. این پژوهش تلاش می‌کند این خلأ را با واکاوی تجربه زیسته مردان چندهمسر و شناسایی شیوه‌های واقعی و عملی آنان در مدیریت خانواده‌های چندهمسری برطرف کند.

مرور پیشینه موجود نشان می‌دهد که بخش قابل‌توجهی از پژوهش‌های داخلی و خارجی، پیامدهای چندهمسری را مورد توجه قرار داده و عمدتاً بر تجربه زنان، آسیب‌های روانی و اقتصادی، و چالش‌های عاطفی این نظام زناشویی تمرکز داشته‌اند، درحالی‌که نقش مردان به‌عنوان کنشگران اصلی مدیریت خانواده چندهمسر تقریباً مغفول مانده است. برای نمونه، فرهمند و رضوانی^{۱۸} (۱۳۹۸) در پژوهش کمی خود درباره نقش ساختار خانواده در عملکرد خانواده‌های تک‌همسر و چندهمسر در شهر زاهدان نشان دادند که عملکرد خانواده‌های چندهمسر در تمامی ابعاد رفتاری و تعاملی ضعیف‌تر از خانواده تک‌همسری است و به‌طور مشخص ساختار قدرت در این خانواده‌ها کاملاً مردسالارانه بوده و تصمیم‌گیری‌ها در اختیار مردان قرار دارد. یافته‌های نصرتی^{۱۹} (۱۴۰۰) نیز که به بررسی علل گرایش مردان به چندهمسری در فوج پرداخته است، مؤید آن است که عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی در انتخاب این الگوی زناشویی نقش دارند، اما شیوه مدیریت مردان در ساختار چندهمسری همچنان ناشناخته باقی مانده است. مقدم^{۲۰} (۱۳۹۴) نیز با مقایسه سلامت روان و کیفیت زندگی مردان چندهمسر و تک‌همسر در یاسوج نشان داد که مردان چندهمسر از سلامت روان و کیفیت زناشویی پایین‌تری برخوردارند، هرچند رضایت کلی آنان از زندگی در سطح بالاتری گزارش شده است. این مجموعه از مطالعات روشن می‌سازد که اگرچه چندهمسری در ایران و منطقه وجود داشته، اما پژوهش‌ها عمدتاً توصیفی و پیامدمحور بوده و کمتر به سازوکارهای مدیریتی مردان پرداخته‌اند.

در سطح بین‌المللی نیز الگوی مشابهی مشاهده می‌شود. پژوهش کیفی نصیر و همکاران^{۱۴} (۲۰۲۱) درباره علل و پیامدهای چندهمسری در پاکستان نشان داد که زنان در این ساختار با تجربه‌هایی همچون حسادت، تنهایی، اندوه و کاهش صمیمیت مواجه‌اند و عواملی مانند نابرابری، تولد فرزند دختر و فشارهای اقتصادی و اجتماعی از دلایل پذیرش چندهمسری توسط آنان است. دیسا^{۱۵} (۲۰۱۶) در مطالعه خود درباره چندهمسری در مالی به پیامدهای اجتماعی و اقتصادی این پدیده پرداخت و نشان داد که تعدد زوجات در هر سطحی از درآمد موجب افزایش مشکلات روانی، حسادت و کاهش کارکرد اقتصادی و تحصیلی خانواده‌ها می‌شود. همچنین، مرادی و نوردین^{۱۶} (۲۰۱۹) در تحلیل خود از سنت‌ها، قوانین و عرف افغانستان نشان دادند که زنان در ساختارهای چندهمسر، به‌ویژه در جوامعی که نظام جرگه حاکم است، بیشتر در معرض بدرفتاری و نابرابری قرار دارند. پژوهش اسمیت^{۱۷} (۲۰۰۹) درباره شیوه‌های ازدواج در افغانستان نیز تأکید کرد که چندهمسری معمولاً انتخابی مبتنی بر تمایل شخصی نیست، بلکه پاسخی اجباری به هنجارهای سنتی و شرایط اجتماعی است و اغلب زنان و مردان از ورود به آن ناخشنودند. با وجود این حجم از مطالعات، همچنان یک خلأ مهم وجود دارد. پژوهش‌ها عمدتاً توصیفی بوده و تجربه زیسته مردان چندهمسر، سازوکارهای مدیریتی آنان، و

راهبردهایشان برای تحقق عدالت و کنترل تعارض بررسی نشده است. این خلأ به‌ویژه در بافت افغانستان و شهر مزارشریف کاملاً مشهود است. برای تبیین این پدیده، توجه به چارچوب‌های نظری خانواده ضروری است. نظریه سیستم‌های خانواده بوئن (۱۹۷۸) خانواده را یک نظام به‌هم‌پیوسته می‌داند که فشار یا تنش در یکی از اجزا می‌تواند کل ساختار را متأثر کند. از این منظر، هرگونه اعمال اقتدار بدون توجه به تنظیم هیجانی و عدالت، می‌تواند به چرخه‌های معیوب تعارض و فشار روانی منجر شود. این امر کاملاً با یافته‌های پژوهش‌های داخلی هم‌راستا است که نشان می‌دهند الگوی مدیریت قدرت مردان در خانواده‌های چندهمسر با تنش‌های مزمن همراه است (والش، ۲۰۱۳: ۸۸). در ادامه، شلسکی نیز در تحلیل خانواده سنتی، اقتدار پدر را اساس ثبات و تداوم نظم خانوادگی می‌داند؛ اما تحقیقات معاصر نشان می‌دهد که این اقتدار در خانواده‌های چندهمسری اغلب شکل تک‌بعدی، قهری و ناپایدار دارد و در بلندمدت می‌تواند پیامدهای روانی منفی ایجاد کند. در مقابل، نظریه «دموکراسی گفت‌وگویی» گیدنز (۱۹۹۲) تأکید می‌کند که روابط خانوادگی مدرن بر پایه مذاکره، احترام متقابل و اعتماد شکل می‌گیرد و ساختارهای اقتدار سنتی کارکرد خود را از دست داده‌اند. از این دیدگاه، چندهمسری با منطق رابطه مدرن ناسازگار است و برای بقای خود ناگزیر به تولید سازوکارهای تعادلی و مدیریتی پیچیده است (گیدنز^{۲۸}: ۱۳۸۶). همچنین، نظریه نقش‌های ابزاری و عاطفی پارسونز نشان می‌دهد که سنت‌های جنسیتی برای حفظ انسجام خانواده ضروری‌اند، اما در خانواده چندهمسری این تقسیم نقش‌ها به دلیل تعدد زوجات و رقابت‌های بین‌زنان دچار اختلال می‌شود و بار نقش ابزاری مرد سنگین‌تر و پیچیده‌تر می‌گردد (ظهیری و فتحی^{۲۴}: ۱۳۹۰: ۱۰۷). در جهان متأخر نیز، دیدگاه بک و بک-گرنشایم درباره «فردیت بازتابی» نشان می‌دهد که خانواده‌های امروز نیازمند مشارکت، مذاکره و اعتمادند و ساختارهای چندهمسری با شرایط جدید اجتماعی در تنش دائمی قرار دارند (کلهر و کریم‌پور^{۲۷}: ۱۳۹۹: ۴).

با توجه به این ادبیات، روشن می‌شود که چندهمسری صرفاً ساختاری با توزیع نابرابر قدرت نیست، بلکه عرصه‌ای است که در آن مردان ناگزیرند برای حفظ انسجام خانواده، مدیریت رقابت میان همسران، کنترل حسادت، پیشگیری از تبعیض میان فرزندان و تخصیص منصفانه منابع، از مجموعه‌ای از راهبردهای پیچیده استفاده کنند. با این حال، این پرسش که مردان دقیقاً از چه سازوکارهایی برای تثبیت نظم، کاهش تعارض و ایجاد عدالت در خانواده‌های چندهمسری بهره می‌گیرند، همچنان در ادبیات علمی مغفول مانده است؛ به‌ویژه در بافت فرهنگی-اجتماعی افغانستان که کیفیت و کارکرد چندهمسری در آن تحت تأثیر عوامل دینی، اقتصادی و عرفی قرار دارد. از این‌رو، مسئله اصلی پژوهش حاضر بررسی و تبیین راهبردهای مدیریتی مردان چندهمسر در مزارشریف است؛ راهبردهایی که آنان برای کنترل تنش‌ها، تنظیم روابط و پایدارسازی ساختار خانواده در شرایطی چندلایه و حساس به کار می‌گیرند. نوآوری این پژوهش در آن است که برای نخستین بار تجربه زیسته مردان چندهمسر را در قالب یک رویکرد کیفی نظام‌مند تحلیل می‌کند و نشان می‌دهد که مدیریت چندهمسری چگونه در عمل اجرا می‌شود و چه سازوکارهایی برای تحقق عدالت، انسجام و کاهش تعارض در این خانواده‌ها به کار گرفته می‌شود. این تحلیل می‌تواند شکاف موجود در ادبیات نظری را پر کرده و فهمی واقع‌بینانه‌تر از کارکرد چندهمسری در افغانستان ارائه دهد.

روش تحقیق

تحلیل مضمون یکی از روش‌های کیفی برای شناسایی، تجزیه و تحلیل، و گزارش الگوها (مضامین) درون داده‌های متنی است (براون و کلارک، ۲۰۰۶: ۷۹). این روش به پژوهشگران کمک می‌کند تا داده‌های پراکنده و متنوع را به اطلاعاتی غنی و تفصیلی تبدیل کنند (شیخزاده و بنی‌اسد^{۳۱}، ۱۳۹۹: ۲۴). در تحلیل مضمون، داده‌ها با استفاده از فرایند کدگذاری و استخراج مفاهیم معنادار، دسته‌بندی و تحلیل می‌شوند. این مضامین در سه سطح استخراج می‌شوند مضامین پایه یا (مفاهیم موجود در متن) مضامین سازمان‌دهنده (مضامین فرعی) و مضامین فراگیر (مضامین اصلی) و به‌صورت شبکه‌ای سازماندهی می‌شوند (آترید-استرلینگ، ۲۰۰۱: ۳۸۹). در این پژوهش از شبکه مضامین که توسط آترید استرلینگ توسعه‌یافته، استفاده شد.

جامعه مورد مطالعه این پژوهش مردان چند همسر ساکن شهر مزارشریف، افغانستان است که از ازدواج دوم آن‌ها حداقل پنج سال گذشته باشد. به‌منظور گردآوری داده‌های جامع و متنوع با ۲۷ مرد چند همسر از مناطق مختلف شهر مصاحبه انجام شد. انتخاب مشارکت‌کنندگان بر اساس معیارهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی صورت‌گرفته تا تنوع لازم در داده‌ها رعایت شود و یافته‌ها بازنمایی دقیق‌تری از وضعیت مردان چند همسر در این منطقه داشته باشند. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و عمیق صورت‌گرفته است. تمامی مصاحبه‌ها به‌صورت حضوری و چهره‌به‌چهره انجام شده و تلاش شده تا محیط مصاحبه آرام، بدون مزاحمت باشد. در روند انجام مصاحبه‌ها، از روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی استفاده شده است. در تمامی مراحل پژوهش، اصول و ملاحظات اخلاقی به‌دقت رعایت شده است. پیش از آغاز مصاحبه‌ها، رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان اخذ گردید و هدف پژوهش برای آنان توضیح داده شد. همچنین، بر محرمانگی اطلاعات تأکید شده و تمامی داده‌های جمع‌آوری‌شده به‌صورت ناشناس ثبت و تحلیل شده‌اند. حفاظت از حریم خصوصی افراد و تضمین عدم افشای هویت آن‌ها از اولویتهای اصلی پژوهش بوده است. در اعتبار پذیری هر کدام از مصاحبه‌ها را به متن نوشتاری تبدیل کرده و چندین بار بادقت و کلمه‌به‌کلمه با مصاحبه‌های به‌دست‌آمده مطابقت داده شد تا صحت و سقم آن تأیید گردد.

فرایند تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های کیفی و بر اساس داده‌های جمع‌آوری‌شده آغاز شد. پس از تبدیل فایل‌های صوتی به متن. در گام بعد، متن‌های به‌دست‌آمده به‌صورت سطر به سطر و کلمه‌به‌کلمه مطالعه شدند تا مفاهیم اولیه و پایه‌ای استخراج شوند. این شیوه، اگرچه فرایندی زمان‌بر است، اما معمولاً نتایج پرباری به همراه دارد. شایخپس از انجام چندین مرحله مطالعه و بازخوانی متون، مضامین اولیه شناسایی و استخراج شدند. در ادامه، این مضامین بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود دسته‌بندی شده و مفاهیم فرعی معناداری شکل گرفتند. بعد از تعیین مفاهیم نزدیک به هم تلاش شد تا با افزودن به سطح انتزاع در مضامین به مفاهیم اصلی و کلی دست یابیم.

جدول ۱: مشخصات مصاحبه‌شوندگان

شماره	اسم	سن	شغل	تحصیلات	تعداد فرزندان	تعداد همسر
۱	برهان	۳۰	مدیر	لیسانس	۱	۲
۲	بهرام	۴۵	آزاد	ابتدایی	۴	۲
۳	بهزاد	۶۰	کارمند شرکت	دیپلم	۱۴	۳
۴	برنا	۳۵	معدن دار	ماستر	۸	۲

۵	بارز	۵۰	آزاد	فوق دیپلم	۷	۲
۶	رضا	۴۹	آزاد	ابتدایی	۹	۲
۷	احمد	۵۰	آزاد	ابتدایی	۲	۳
۸	محمود	۴۴	تاکسی‌دار	ابتدایی	۲ فرزند ی گرفته	۲
۹	اسماعیل	۴۰	کارگر معدن	ابتدایی	۳	۲
۱۰	حداد	۳۷	معدن دار	فوق دیپلم	۵	۲
۱۱	نبی	۴۰	موتور فروشی	دیپلم	۷	۲
۱۲	ظاهر	۴۸	بیکار	ابتدایی	۸	۲
۱۳	محمد امیر	۳۷	آب‌رسان	بی‌سواد	۶	۲
۱۴	سلطان	۴۹	اوستاکار	ابتدایی	۶	۲
۱۵	امیر	۴۵	کارگر	بی‌سواد	۹	۲
۱۶	قربان	۴۲	نانوای	بی‌سواد	۴	۲
۱۷	صابر	۵۰	راهنمایی معاملات	ابتدایی	۵	۲
۱۸	انور	۵۵	مال‌دار	ابتدایی	۸	۲
۱۹	امان	۴۴	کشاورزی	دیپلم	۹	۲
۲۰	واحد	۵۳	معلم	لیسانس	۱	۲
۲۱	محمد	۵۰	دامداری	بی‌سواد	۵	۲
۲۲	حمید	۵۴	ملای مسجد	علوم دینی	۶	۲
۲۳	علی	۵۴	آزاد	لیسانس	۸	۲
۲۴	عباس	۴۵	صراف	بی‌سواد	۷	۲
۲۵	سجاد	۳۲	مغازه‌دار	دیپلم	۱	۲
۲۶	نصیر	۴۶	راهنمایی معاملات	ابتدایی	۳	۲
۲۷	نعیم	۵۴	عالم دین	فوق دیپلم	۱۰	۲

یافته‌های پژوهش

هدف اصلی این پژوهش شناسایی راهبردهای مورد استفاده مردان چند همسر در مدیریت روابط خانوادگی است، داده‌های گردآوری‌شده با روش تحلیل مضمون مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که راهبردهای مدیریت روابط خانوادگی در میان مردان چند همسر در چهار مضمون اصلی و یازده مضمون فرعی قابل طبقه‌بندی است.

جدول ۲- راهبردهای مردان چند همسر در مدیریت روابط خانوادگی

مضمون اصلی	مضمون فرعی	مفاهیم
اقتدار و کنترل	تهدید و ارباب	تهدید به طلاق، لت و کوب همسران، ترساندن همسران، ایجاد ترس در همسران، قهرکردن.
	مدیریت خانواده	توجه به رفت‌وآمد اعضای فامیل، داشتن استخبارات در خانه، جدا گرفتن منزل، پنهان‌کاری از همسران، عذرخواهی از همسر اول.
انسجام خانوادگی	تشویق و القا	تشویق به حفظ آبرو، تشویق به سازگاری، صحبت از اتحاد خانواده، فریب‌دادن همسران، تشویق به زندگی آرام.

	ارتباط مؤثر	کمک گرفتن از خانواده همسر، هوشیار بودن همسران، احترام به فامیل‌های همسران، کمک گرفتن از بزرگان قوم.
	تعامل با فرزندان	ایجاد فضای محبت‌آمیز بین فرزندان از همسران مختلف، تشویق به حفظ احترام نسبت به مادرانشان، جلوگیری از بروز حسادت میان فرزندان.
	مدیریت تعارضات	تقسیم منابع به همسر اول، اجتناب از خشونت.
اخلاقی مداری	عدالت‌محوری	رعایت عدالت، خرید کردن مساوی، با اخلاق نیک قناعت دادن.
	ارزش‌های دینی	تشویق به دیدن فیلم‌های اسلامی، تشویق به دین‌داری، آموزه‌های مذهبی، سرنوشت غیرقابل تغییر (تقدیرگرایی).
	صداقت محوری	راست گفتن به خانه، صداقت با همسران، مشورت کردن همراه همسران.
الگوهای تاب‌آورانه	تأثیرپذیری	تجربه چندهمسری والد، الگوگیری از خانواده‌های چند همسر، یادآوری خانواده‌های چند همسر.
	تاب‌آوری	توجه نکردن به حرف همسران، توجه نکردن به حرف دیگران، صبر و تحمل.

اقتدار و کنترل

اقتدار و کنترل در خانواده‌های چندهمسری به مجموعه‌ای از راهبردها و الگوهای رفتاری اشاره دارد که مردان برای حفظ جایگاه تصمیم‌گیرنده و ایجاد نظم در ساختار چندهمسری به کار می‌گیرند. یافته‌های مطالعه حاضر نشان می‌دهد که هم‌زمانی حضور چند همسر، رقابت بر سر منابع مشترک و تفاوت در انتظارات، می‌تواند زمینه‌ساز تنش و بی‌ثباتی در روابط خانوادگی شود. در چنین شرایطی، مردان برای مدیریت این وضعیت، رفتارهایی اتخاذ می‌کنند که در طیفی از اقتدار مبتنی بر کنترل نرم (مانند سامان‌دهی امور، تنظیم روابط و جداسازی فضاهای زندگی) تا اقتدار مبتنی بر کنترل سخت (مانند تهدید و خشونت) قرار می‌گیرد.

تهدید و ارباب: تهدید و ارباب به‌عنوان یکی از الگوهای کنترل، در روایت‌های تعدادی از مشارکت‌کنندگان دیده شد. این رفتار، مطابق ادبیات خشونت خانگی، شکلی از اعمال قدرت برای جلوگیری از تشدید تعارض یا تضمین تبعیت اعضای خانواده تلقی می‌شود. داده‌ها نشان می‌دهد که این رفتارها معمولاً در شرایطی بروز می‌کند که اختلاف میان همسران تشدید شده یا مرد احساس می‌کند کنترل او بر فضای خانواده کاهش یافته است. در روایت‌های برخی مشارکت‌کنندگان، خشونت به‌عنوان ابزاری برای توقف مشاجره یا ایجاد سکوت موقت در خانه توصیف شده است. احمد (۵۰ ساله، بیکار، دارای تحصیلات ابتدایی و سرپرست خانواده‌ای با سه همسر) درباره تنش‌ها و درگیری‌های میان همسرانش چنین بیان کرد:

«گاهی همسرانم با یکدیگر درگیری می‌کنند. در چنین مواقعی، من برای کنترل اوضاع و جلوگیری از ادامه نزاع، آنها را بسیار لت و کوب می‌کنم، اما پس از آن، خودم نیز دچار پشیمانی شدیدی می‌شوم و احساس گناه می‌کنم. زیرا به این نتیجه می‌رسم که زن، هرچند زبان تند و پرخاشگر داشته باشد، در نهایت در زندگی اسیر مرد است.»

برخی از مشارکت‌کنندگان تحقیق اظهار داشته‌اند که گاه از تهدید به طلاق به‌عنوان ابزاری برای حل مشکلات خانوادگی یا پیشگیری از بروز تنش‌ها استفاده می‌کنند. در چنین شرایطی، بسیاری از زنان به دلیل ترس از طلاق، از خواسته‌های خود صرف‌نظر کرده و به حداقل‌ها رضایت می‌دهند. امیر (۴۵ ساله، بیسواد، کارگر، دارای خانواده ۹ نفره) در این زمینه چنین گفت:

«من به همسرانم گفته‌ام که اگر با یکدیگر جنگ کنید، هر دوی شما را طلاق می‌دهم. همسر اولم به من گفت: این زن را تازه گرفته‌ای، دلت نمی‌آید او را طلاق بدهی. اما من پاسخ دادم که برایم تفاوتی ندارد و میان شما خوب و بد نمی‌کنم. اگر جنگ و ناسازگاری داشته باشید، هر دوی شما را هم‌زمان طلاق خواهم داد. با این حرف آرام می‌شوند، چون از طلاق دادن هراس دارند.»

برخی دیگر از مشارکت‌کنندگان نیز به استفاده از واکنش کلامی و ایجاد ترس روانی برای کنترل فضای خانواده اشاره کردند. در این موارد، تهدید نه تنها به عنوان ابزاری برای پایان دادن به تعارض، بلکه به منزله راهکاری برای تثبیت موقعیت اقتدار مرد در خانواده به کار گرفته می‌شود. سلطان (۴۸ ساله، اوستاکار، دارای تحصیلات ابتدایی و دو همسر) تجربه خود را چنین بیان کرد:

«وقتی می‌بینم حرف من دیگر اثر ندارد و همسرانم به تذکر و نصیحت گوش نمی‌دهند، صدایم را بالا می‌برم و تهدید می‌کنم. مثلاً می‌گویم اگر این وضعیت ادامه پیدا کند، دیگر خرج خانه را نمی‌دهم یا یکی از شما را به خانه پدرش می‌فرستم. شاید کار درستی نباشد، اما وقتی می‌ترسند، دعوا قطع می‌شود و خانه ساکت می‌شود.»

همچنین، برخی مشارکت‌کنندگان اظهار داشتند که استفاده از تهدید، بیشتر واکنشی آنی به احساس ناتوانی در مدیریت تعارضات است و پس از فروکش کردن تنش، احساس پشیمانی و عذاب وجدان در آنان شکل می‌گیرد. محمد (۵۰ ساله، دامدار، بی‌سواد، دارای ۲ همسر) در این زمینه گفت:

«بعضی وقت‌ها وقتی دعوا بالا می‌گیرد، چنان عصبانی می‌شوم که همسرانم را تهدید می‌کنم؛ می‌گویم اگر ادامه بدهید، زندگی‌تان را جهنم می‌کنم. اما بعد که آرام می‌شوم، با خودم فکر می‌کنم این کارها از روی درماندگی است. می‌دانم با ترس نمی‌شود خانواده را درست نگه داشت، ولی آن لحظه راه دیگری به ذهنم نمی‌رسد.»

مدیریت و نظارت: مدیریت خانواده در نظام چندهمسری یکی از راهکارهای مهم در تنظیم روابط و ایجاد ساختار زندگی روزمره است. برخی از مردان مشارکت‌کننده اظهار داشتند که برای کاهش تنش‌های خانوادگی و ایجاد آرامش، همسران خود را در منازل جداگانه اسکان می‌دهند. این روش به هر یک از همسران اجازه می‌دهد که بخشی از امور روزمره خود را به صورت مستقل مدیریت کنند. رضا (۴۹ ساله، شغل آزاد، دارای خانواده ۱۲ نفره) در این زمینه گفت که:

«در اوایل ازدواجم، همسرانم در یک‌خانه بودند و این مسئله موجب درگیری‌های زیادی می‌شد. در نهایت، مجبور شدم برای هر کدام خانه‌ای جداگانه تهیه کنم. اکنون خانه‌های آن‌ها از یکدیگر دور است و ارتباط محدودی دارند. به دلیل کمبود زمان، فرصت بحث و درگیری بین آن‌ها کاهش یافته است.»

بسیاری از شرکت‌کنندگان در این تحقیق اظهار داشتند که میزان اختلافات و ناسازگاری در خانواده می‌تواند با نحوه مدیریت مرد مرتبط باشد. آن‌ها بیان کردند که تصمیم‌گیری‌های منطقی و رعایت اصول اخلاقی در مدیریت خانواده می‌تواند بر روند زندگی روزمره و هماهنگی میان اعضای خانواده تأثیرگذار باشد. محمود (۴۴ ساله، راننده تاکسی، دارای دو همسر) در این خصوص بیان کرد:

«به نظر من، کاهش درگیری‌ها در خانه به مدیریت مرد بستگی دارد. اگر مرد بتواند مدیریت درستی داشته باشد، میزان اختلافات کاهش پیدا می‌کند. من همیشه هنگام خرید برای هر دو همسر یک چیز می‌خرم

تا یکی احساس نکند که جنس بهتری برای دیگری گرفته‌ام. همچنین، زمانی که مهمانی از اقوام همسرانم داریم، همه آن‌ها را به یک اندازه پذیرایی می‌کنم تا حس تبعیض در میان آن‌ها ایجاد نشود. به نظرم این کارها باعث ایجاد اتحاد در خانواده می‌شود.»

یکی دیگر از راه‌های مورد استفاده برای مدیریت خانواده، ایجاد سیستم اطلاع‌رسانی داخلی است. برخی از مردان شرکت‌کننده اظهار داشتند که برای آگاهی از وضعیت داخل خانه و اتخاذ تصمیمات مناسب، نیازمند دریافت اطلاعات دقیق هستند. در برخی موارد، اطلاعات از طریق فرزندان کوچک خانواده به دست می‌آید. بهزاد (۵۵ ساله، کارمند شرکت خصوصی، دارای خانواده ۱۸ نفره) تجربه خود را این گونه بیان کرد:

«یک مرد باید در خانه سیستم اطلاعاتی داشته باشد تا از وقایع داخل خانه مطلع شود. من در گذشته، از طریق پسر کوچکم از اوضاع خانه آگاه می‌شدم. او به من می‌گفت که مادرانش با هم مشاجره کرده‌اند یا چه مشکلاتی در خانه پیش آمده است. چون همسرانم معمولاً مشکلات را به من نمی‌گفتند، این روش کمک می‌کرد تا بتوانم زودتر برای حل مشکلات اقدام کنم.»

برخی دیگر از مشارکت‌کنندگان مدیریت و نظارت را به معنای حضور مستمر، کنترل غیرمستقیم و آگاهی پیوسته از وضعیت همسران می‌دانستند. آنان معتقد بودند که اگر مرد از جزئیات زندگی روزمره همسران خود بی‌اطلاع باشد، تعارضات به صورت پنهان شکل گرفته و در زمان نامناسبی بروز می‌کند. در این زمینه، سجاد (۳۲ ساله، مغازه‌دار، دیپلم و دو همسر) چنین بیان کرد:

«من همیشه سعی می‌کنم بدانم در خانه چه می‌گذرد، حتی اگر همسرانم مستقیم چیزی نگویند. هر چند وقت یک‌بار جداگانه با هر کدام صحبت می‌کنم و از حال و هوایشان می‌پرسم. اگر ببینم یکی ناراحت است یا همکاری نمی‌کند، سریع متوجه می‌شوم که مشکلی وجود دارد. به نظر من، مرد اگر نظارت نداشته باشد، اختلاف‌ها زیرپوستی می‌شود و بعد یک‌دفعه به دعوی بزرگ تبدیل می‌شود.»

انسجام خانوادگی

انسجام خانواده به معنای همبستگی، تعامل مثبت و پیوندهای عاطفی مستحکم میان اعضای خانواده است که بر پایه درک متقابل، حمایت روحی و مادی و رعایت حقوق یکدیگر شکل می‌گیرد. خانواده‌ای منسجم از طریق ارتباط مؤثر، تقسیم عادلانه مسئولیت‌ها، ایجاد حس امنیت و اعتماد، و حل تعارضات به شیوه‌ای منطقی و منصفانه، می‌تواند به پایداری و آرامش در زندگی اعضای خود کمک کند.

تشویق و القا: تشویق و القا در روابط خانوادگی از جمله راهکارهایی است که برخی مردان در نظام چندهمسری برای کاهش تنش‌ها و حفظ آرامش در میان همسران و فرزندان خود به کار می‌گیرند. برخی مشارکت‌کنندگان توضیح دادند که برای جلوگیری از درگیری خانوادگی و یا ایجاد هماهنگی میان همسران، از توصیه، نصیحت یا یادآوری اهمیت حفظ آبروی خانواده استفاده می‌کنند. بارز (۵۰ ساله، شغل آزاد، فوق دیپلم، دارای دو همسر) در این باره گفت:

«من برای جلوگیری از درگیری‌های خانوادگی، بر اتحاد و هم‌نظری تأکید می‌کنم. همواره از آبروی خانواده صحبت می‌کنم تا عزت و حرمت ما حفظ شود. درست نیست که در خانه با یکدیگر درگیر شویم؛ ما

یک زندگی مشترک داریم که تغییر آن ممکن نیست؛ بنابراین، باید با یکدیگر سازگاری داشته باشیم و در کنار هم برای حل مشکلات تلاش کنیم.»

برخی از مصاحبه‌شوندگان اشاره کردند که گاهی برای حفظ آرامش و رضایت همسران، به دروغ‌های مصلحتی متوسل می‌شوند. این دروغ‌ها عمدتاً برای جلوگیری از حسادت یا تقویت احساس ارزشمندی در میان همسران بیان می‌شود. امان (۴۴ ساله، کشاورز، دیپلم، دارای خانواده‌ای ۱۲ نفره) در این خصوص اظهار داشت: «گاهی اوقات به همسرانم دروغ مصلحتی می‌گویم. مثلاً اگر چیزی برای هر دوی آن‌ها خریده باشم، به هر کدامشان می‌گویم که این فقط برای توست و نباید به دیگری چیزی بگویی. این باعث می‌شود هر دو خوشحال شوند. یا مثلاً می‌گویم که در یک تصمیم‌گیری فقط با تو مشورت کرده‌ام، اما نباید به همسر دیگر چیزی بگویی. این کار باعث می‌شود همسرانم احساس کنند که من برایشان اهمیت خاصی قائلم و آن‌ها را دوست دارم.»

این اظهارات نشان می‌دهد که راهبرد دروغ مصلحتی نه به‌عنوان رفتاری غیراخلاقی، بلکه به‌منزله ابزاری برای مدیریت حسادت، پیشگیری از تنش و تقویت احساس ارزشمندی در میان همسران تفسیر می‌شود. علاوه بر این، برخی مشارکت‌کنندگان تأکید داشتند که القای الگوهای مثبت و یادآوری پیامدهای منفی درگیری، نقش مهمی در ایجاد انسجام خانوادگی دارد. بهزاد (۶۰ ساله، کارمند اداره دولتی، دیپلم) در این زمینه بیان می‌کند:

«من همیشه به همسرانم مثال خانواده پدرم و فامیل‌ها را می‌زنم که دو زن داشتند و به‌خاطر جنگ و ناسازگاری، احترام و آرامش در خانه‌شان از بین رفت. به همسرانم می‌گویم ما نباید مثل آن‌ها شویم و باید از تجربه‌های بد دیگران عبرت بگیریم تا زندگی ما خراب نشود.»

بنا به اظهار مشارکت‌کنندگان، تشویق به حفظ آبرو، تأکید بر همدلی و اتحاد راهبردهای دیگری هستند که آنان برای کاهش تنش‌های خانوادگی و ایجاد تعادل نسبی در روابط همسران خود مورد استفاده قرار می‌دهند. نصیر (۴۶ ساله، راهنمایی معاملات، ابتدائی، دارای دو همسر) در این باره می‌گوید:

«من همیشه به همسرانم می‌گویم اگر ما داخل خانه آرامش نداشته باشیم، بیرون هم احترام نداریم. دعوا فقط بچه‌ها را خراب می‌کند و دلخوری را زیاد می‌کند. سعی می‌کنم با حرف زدن و یادآوری آینده بچه‌ها، آن‌ها را آرام کنم تا خانواده از هم نپاشد.»

بنا به اظهار مشارکت‌کنندگان، استفاده از روش‌های تشویقی، نصیحت، القای الگوهای مثبت و حتی فریب مصلحتی، از جمله راهبردهایی است که مردان برای مدیریت روابط خانوادگی و ایجاد تعادل نسبی در روابط همسران خود مورد استفاده قرار می‌دهند.

ارتباط مؤثر: این مضمون شامل روایت‌هایی از نقش خانواده همسر، گفت‌وگو و کمک گرفتن از بزرگان در مدیریت روابط خانوادگی بود. برخی مشارکت‌کنندگان به تأثیر خانواده همسر در ایجاد آرامش اشاره کردند که به‌صورت توصیه‌ها و راهنمایی‌هایی نمود پیدا می‌کند که به تطبیق بهتر زوجین با یکدیگر کمک می‌نماید. به‌عنوان نمونه، حداد (۳۷ ساله، معدن‌دار، دارای مدرک فوق‌دیپلم و سرپرست خانواده‌ای ۸ نفره) به تأثیر مثبت پدر همسر دوم خود در بهبود روابط زناشویی اشاره کرد:

«پدر همسر دوم من دو زن دارد او با داشتن تجربه در این زمینه، همواره دخترش را به حسن معاشرت با همسر و فرزندانم توصیه می‌کند. همسر من نیز با پذیرش و پیروی از نصایح خانواده‌اش، در زندگی مشترک باعث کاهش تنش‌ها شده است. این موضوع موجب شده است که او رفتاری سازگارانه داشته باشد و رابطه‌ای صمیمی با من و سایر اعضای خانواده برقرار کند.»

در ادامه، واحد (۵۳ ساله، معلم، لیسانس، دارای دو همسر) بیان کرد که مراجعه به خانواده همسر، به‌ویژه در زمان تشدید اختلافات، می‌تواند مانع از تصمیم‌گیری‌های احساسی و شتاب‌زده شود. او بیان کرد:

«گاهی که میان همسرانم اختلاف پیش می‌آید، به سراغ مادر همسر اول یا برادر همسر دوم می‌روم و از تجربه و نصایح آن‌ها استفاده می‌کنم. آن‌ها با آرامش و تجربه خود کمک می‌کنند تا من تصمیم درست بگیرم و بدون تنش مشکل را حل کنم. این کار باعث شده است که همسرانم حس کنند ما با هم هماهنگ هستیم و کمتر به دعوا کشیده می‌شود.»

امان (۴۴ ساله، کشاورز، دیپلم، دارای دو همسر) بر اهمیت گفت‌وگوی مستقیم و جداگانه با هر یک از همسران در کنار مشورت با بزرگان تأکید داشت و اظهار داشت:

«گاهی برای حل اختلاف بین همسرانم، با هر یک جداگانه صحبت می‌کنم و سعی می‌کنم دیدگاه‌های طرف مقابل را هم منتقل کنم. مشورت با بزرگان خانواده، مخصوصاً پدر و مادر همسران، باعث می‌شود که همسرانم حس کنند تصمیمات عادلانه است و همه حقشان رعایت می‌شود. این کار ارتباط ما را قوی‌تر کرده و آرامش خانه را حفظ می‌کند.»

رضا (۴۹ ساله، شغل آزاد، ابتدائی، دارای دو همسر) بیان کرد:

«گاهی وقتی اختلافی پیش می‌آید، از نصیحت‌های خانواده همسر کمک می‌گیرم. آن‌ها راه‌های آرام کردن دل همسرانم را بلد هستند و وقتی من این توصیه‌ها را اجرا می‌کنم، تنش‌ها کاهش می‌یابد و ارتباط بین اعضای خانواده بهتر می‌شود. تجربه خانواده همسر باعث شده است که من بیشتر صبور باشم و تصمیماتم را عاقلانه بگیرم.»

بر اساس اظهارات مشارکت‌کنندگان، برخی مردان برای حفظ آرامش خانوادگی به‌جای استفاده از خشونت، از گفتگو، نصیحت، تدبیر و مشاوره مثبت بهره می‌برند. همچنین، نگرش و توصیه‌های خانواده همسر، به‌ویژه در جوامعی که چندهمسری رایج است، می‌تواند در ایجاد هماهنگی و کاهش تعارضات میان زوجین نقش مؤثری ایفا کند.

تعامل با فرزندان و تربیت آن‌ها: در این مضمون، مشارکت‌کنندگان به شیوه‌های خود در رسیدگی به فرزندان در خانواده‌های چندهمسری اشاره کردند و بر اهمیت ایجاد صمیمیت و همبستگی میان فرزندان تأکید داشتند. بنا به اظهار آنها، یکی از چالش‌های اصلی در خانواده‌های چندهمسری، تربیت صحیح و عادلانه فرزندان است؛ چرا که هرگونه تبعیض یا توجه نابرابر می‌تواند در آینده منجر به اختلافات خانوادگی و حتی دشمنی میان آن‌ها شود. بارز (۵۰ ساله، شغل آزاد، فوق دیپلم، دارای دو همسر) در این زمینه اظهار داشت:

«در زندگی تلاش می‌کنم فرزندانم را به‌گونه‌ای تربیت کنم که میان خود الفت و صمیمیت داشته باشند و در آینده با یکدیگر دچار مشکل نشوند. همچنین، به آن‌ها آموزش می‌دهم که در صورت باقی ماندن ارث، آن را بر اساس شریعت اسلامی میان خود تقسیم کنند.»

این روایت‌ها نشان می‌دهد که فرزندان در خانواده‌های چندهمسری نقشی فراتر از اعضای منفعل خانواده دارند و می‌توانند به عاملی تعیین‌کننده در ایجاد یا کاهش تنش‌های خانوادگی تبدیل شوند. برخی مردان تلاش می‌کنند با توزیع متعادل نقش‌های تربیتی و ایجاد احساس تعلق در میان فرزندان، از شکل‌گیری حس تبعیض و رقابت جلوگیری کنند. غلام سخی (۴۲ ساله، نانوا، بیسواد، دارای دو همسر) که در یک خانه با هر دو همسر خود زندگی می‌کند، تجربه خود را چنین بیان می‌کند.

«من از همسر دوم خود چهار فرزند دارم، اما همسر اولم صاحب فرزند نیست. برای اینکه او احساس کمبود نکند، دو فرزند همسر دومم را نزد آن گذاشته‌ام تا تحت سرپرستی او باشند، درحالی‌که دو فرزند دیگر نزد مادرشان هستند. باوجوداینکه همه در یک‌خانه زندگی می‌کنیم، این تقسیم‌بندی باعث شده است که همسر اولم احساس نکند که فرزند ندارد و توجه بیشتری به خانه داشته باشد. این روش موجب آرامش بیشتر در خانواده و کاهش حس تبعیض شده است.»

مشارکت کنندگان اظهار داشتند که رعایت عدالت در ابراز محبت، تأمین نیازهای مادی و تربیتی و ایجاد حس همبستگی میان فرزندان، از ضروریات مدیریت موفق خانواده‌های چندهمسری است و آنها سعی می‌کنند در عملکرد خود بطور کامل رعایت کنند واحد (۵۳ ساله، معلم، لیسانس، دارای دو همسر)

«تلاش می‌کنم فرزندانم را به گونه‌ای تربیت کنم که عدالت را درک کنند. همیشه به آن‌ها یادآوری می‌کنم که همه فرزندانم ارزشمند هستند و هیچ فرزندی نباید احساس کند که کمتر مورد توجه است. برای مثال، اگر تصمیمی برای خرید اسباب‌بازی می‌گیرم، آن را به نحوی تقسیم می‌کنم که همه خوشحال شوند و هیچ‌کس دلخور نماند.»

این روایت نشان می‌دهد که مشارکت‌کنندگان بر آموزش عملی عدالت در تعامل روزمره با فرزندان تأکید دارند. از نگاه آنان، توجه برابر به نیازهای عاطفی و مادی فرزندان، نقش مهمی در تقویت همبستگی و کاهش رقابت‌های منفی میان خواهران و برادران دارد. چنین رویکردی به ایجاد فضای امن و منسجم در خانواده‌های چندهمسری کمک می‌کند. (احمد، ۵۰ ساله، آزاد، دارای سه فرزند):

«گاهی اوقات با فرزندانم نشستن و صحبت کردن درباره اهمیت احترام به یکدیگر، تاثیر زیادی داشته است. وقتی می‌بینم یکی از آن‌ها رفتار نادرستی با خواهر یا برادر خود دارد، به جای تنبیه مستقیم، با گفت‌وگو و مثال زدن از تجربیاتم سعی می‌کنم درس اخلاق و همبستگی را به آن‌ها منتقل کنم.»

مدیریت تعارضات

این مضمون شامل تجربه‌های مشارکت‌کنندگان از شیوه‌های آنان در برخورد با اختلافات خانوادگی بود. برخی مشارکت‌کنندگان به تقسیم عادلانه وظایف و منابع مالی اشاره کردند. توزیع منصفانه منابع و مسئولیت‌ها در خانواده‌های چندهمسری نقش مهمی در کاهش تنش‌ها و ایجاد حس برابری میان همسران دارد. برخی مردان چندهمسر تلاش می‌کنند هزینه‌های زندگی را به گونه‌ای مدیریت کنند که هیچ یک از همسران احساس تبعیض نکنند. به‌عنوان نمونه، محمد امیر (۳۷ ساله، آبرسان، بی‌سواد و سرپرست خانواده ۹ نفره) در مورد ساختار زندگی خانوادگی و نحوه تقسیم وظایف میان همسرانش چنین توضیح داد:

«ما همه در یک منزل زندگی می‌کنیم، اما اتاق‌های همسرانم جداست و هر یک به طور مستقل آشپزی می‌کند. زمانی که مخارج را از بیرون تأمین می‌کنم، آن را به همسر بزرگ‌تر می‌دهم تا تقسیم کند، زیرا بیشتر وقت‌ها با همسر دوم سپری می‌کنم. این کار را انجام می‌دهم تا همسر بزرگ‌تر دچار این تصور نشود که هزینه‌های زندگی بین همسران به طور نابرابر تقسیم شده است.»

برخی مشارکت‌کنندگان نیز بیان کردند که در مواجهه با تعارضات خانوادگی، از برخورد خشونت‌آمیز پرهیز می‌کنند. اجتناب از خشونت در مدیریت اختلافات میان همسران یکی از راهکارهای کلیدی برای حفظ آرامش در خانواده‌های چندهمسری تلقی شد. امان (۴۴ ساله، کشاورز، دیپلم، دارای خانواده ۱۲ نفره) در این زمینه اظهار داشت:

«اگر همسرانم با یکدیگر جنگ کنند، هرگز با خشونت برخورد نمی‌کنم، زیرا اگر یکی را بیشتر از دیگری تنبیه کنم، در دل او کینه ایجاد می‌شود و این احساس به فرزندان نیز منتقل خواهد شد؛ بنابراین، سعی می‌کنم با صحبت و نصیحت، آنان را قانع کنم.»

برخی دیگر از مشارکت‌کنندگان به تعارضات پنهان و فرسایشی اشاره کردند که به تدریج به کاهش محبت، فاصله عاطفی و بی‌اعتمادی در خانواده منجر شده است. این نوع تعارضات، اگرچه گاه بدون درگیری آشکار ادامه می‌یابد، اما بر کیفیت روابط خانوادگی اثر منفی می‌گذارد و مدیریت آن نیازمند صبر و مدارا است. محمد (۵۰ ساله، دامدار، بی سواد و دارای دو همسر) تجربه خود را چنین بیان کرد:

«همسر اول را به شوق گرفتم و خیلی با هم دوست بودیم، اما وقتی همسر دوم را گرفتم، کم‌کم از هم دور شدیم. همسر اولم به بچه‌های همسر دومم خوبی نمی‌کند و در خانه همکاری ندارد. یک‌بار هم مقداری پول را که پیشش بود به خانه پدرش برد، ولی سعی کردم به روی خود نیارم تا زندگی‌ام از هم نپاشد. بسیاری مواقع این کار را انجام می‌دم چون چاره‌ای برای حفظ زندگی ندارم.»

در مواردی، تعارضات میان همسران به صورت شدید و مستمر بروز یافته و فضای خانواده را به طور مداوم متشنج کرده است. با این حال، و ترس از قضاوت دیگران و فشارها، مانعی جدی در برابر تصمیم به جدایی محسوب می‌شود و مردان را به تداوم وضعیت موجود سوق می‌دهد. احمد (۵۰ ساله، شغل آزاد، دارای سه همسر) در این خصوص اظهار داشت:

«همسر اول و دوم هیچ سازگاری با هم نداشتند و همیشه در خانه جنگ بود. چند بار تصمیم گرفتم هر دو همسر قبلی را طلاق بدهم، اما به خاطر ننگ مردم و راضی نشدن همسران به طلاق، مدارا کنم. بعدها دوستم چطوری مدیریت کنم، سعی می‌کنم به صورت آرام و بدون قضاوت گوش کنم. سپس با مشورت و ارائه پیشنهادها، به حل مشکل کمک می‌کنم. این روش باعث شده است که تعارضات به دعوا و خشونت منجر نشود.»

در نهایت، برخی مشارکت‌کنندگان توانمندی مدیریتی مرد را عامل اصلی موفقیت یا شکست در مدیریت تعارضات خانوادگی دانستند. از نگاه آنان، چندهمسری بیش از آنکه ذاتاً مسئله‌زا باشد، به میزان مهارت، عدالت و توان تصمیم‌گیری مرد وابسته است. نبی (۴۰ ساله، موتر فروش و دارای دو همسر) در این زمینه گفت:

«من از چندهمسری خاطرات خوشی دارم. شاید بعضی‌ها مشکل داشته باشند، اما به نظر من همه چیز به مدیریت مرد برمی‌گردد. کسی که مدیریت نداشته باشد، حتی با یک همسر هم به مشکل می‌خورد.»

اخلاق‌مداری

اخلاق‌مداری در خانواده‌های چندهمسری به معنای رعایت اصول اخلاقی همچون عدالت، صداقت و انصاف در روابط میان همسران و اعضای خانواده است. مشارکت‌کنندگان تأکید کردند که سرپرست خانواده باید به‌گونه‌ای رفتار کند که هیچ یک از همسران احساس نادیده‌گرفتن یا بی‌عدالتی نکنند. رعایت حقوق هر یک از همسران، تقسیم عادلانه زمان و منابع و احترام به نیازها و احساسات آنان از مهم‌ترین ویژگی‌های اخلاق‌مداری در این نوع خانواده‌ها به شمار می‌رود.

ارزش‌های دینی:

این مضمون شامل گزارش‌هایی درباره رعایت اصول اخلاقی و ارزش‌های دینی در روابط خانوادگی بود. برخی مشارکت‌کنندگان اشاره کردند که برای حفظ تعادل و تقویت بنیان اخلاقی و دینی خانواده، از مشاهده برنامه‌ها و محتوای غیردینی در خانه خودداری می‌کنند. بهرام (۴۵ساله، بیکار، دارای تحصیلات ابتدایی و سرپرست خانواده‌ای هفت‌نفره) در این زمینه اظهار داشت:

«سعی می‌کنم سریال‌ها و شبکه‌های غیراسلامی را در خانه نبینیم، زیرا مشاهده این برنامه‌ها ممکن است همسران و فرزندان را به الگوگیری نادرست سوق دهد. در برخی از این سریال‌ها، زن‌ها چندین همسر دارند یا کودکان احترام والدین خود را رعایت نمی‌کنند. چنین محتوایی می‌تواند موجب انحراف فکری و رفتاری افراد شود.»

صابر (۵۰ساله، دارای ۵ فرزند) درباره روش‌های تربیتی و ارزش‌های خانوادگی خود چنین بیان کرد. «من هر هفته یک‌بار تمام اعضای خانواده را گرد هم می‌آورم و آنان را نصیحت می‌کنم. در این جلسات، تأکید دارم ما یک خانواده مذهبی هستیم و باید عزت و آبروی خود را در میان مردم حفظ کنیم. همچنین، همواره خانواده‌ام را به دین‌داری و رعایت اصول اخلاقی تشویق می‌کنم و به آنان می‌گویم که هر خانواده‌ای که پایبند به دین و تقوا باشد، با مشکلات کمتری در زندگی مواجه خواهد شد. (قربان ۴۲ ساله، راننده، دارای دو همسر):

«رعایت اخلاق در خانواده برای من بسیار مهم است. سعی می‌کنم حتی در کوچک‌ترین مسائل، مثل انجام وظایف دینی یا انتخاب برنامه‌های خانوادگی، رعایت کنم تا همسرانم احساس نکنند که مورد بی‌توجهی قرار گرفته‌اند.»

عدالت‌محوری: عدالت و توازن در زندگی زناشویی، به‌ویژه در خانواده‌های چندهمسری، یکی از عوامل اساسی در پایداری روابط خانوادگی و کاهش تنش‌ها محسوب می‌شود. مشارکت‌کنندگان این تحقیق بر اهمیت رعایت عدالت در تقسیم زمان، منابع و توجه به نیازهای هر یک از همسران، و فراهم محیطی سالم و متعادل برای زندگی مشترک میان همسران تأکید داشتند. به عنوان نمونه، امان (۴۴ساله، کشاورز، دارای مدرک دیپلم و سرپرست خانواده‌ای ۱۲ نفره) تجربه شخصی خود را در این زمینه چنین بیان کرد:

«من تلاش می‌کنم عدالت را رعایت کنم. به عنوان مثال، برنامه‌ریزی زمانی‌ام به‌گونه‌ای است که یک شب را نزدیک همسر و شب دیگر را نزد همسر دیگرم می‌گذرانم. به نظر من، اگر در این بخش عدالت رعایت نشود،

همسران دچار احساس تبعیض و عقده می‌شوند که نتیجه آن نافرمانی و نارضایتی در زندگی خانوادگی است. این وضعیت می‌تواند منجر به افزایش مشکلات در روابط زناشویی شود.

بررسی این تحقیق نشان می‌دهد که عدم رعایت عدالت می‌تواند به نارضایتی، درگیری‌های خانوادگی و حتی فروپاشی زندگی مشترک منجر شود. (محمود ۴۴ ساله، راننده، دارای دو همسر):
«برای تقسیم منابع مالی، همیشه سعی می‌کنم هیچ یک از همسران احساس نکنند که دیگری برتری دارد. اگر کوچک‌ترین تفاوتی در خرج یا توجه ایجاد شود، خیلی زود باعث دلخوری و سوءتفاهم می‌شود و آرامش خانه به هم می‌ریزد.»

این روایت نشان می‌دهد که از نگاه مشارکت‌کنندگان، عدالت صرفاً به مسائل بزرگ محدود نمی‌شود، بلکه در جزئی‌ترین امور روزمره نیز معنا پیدا می‌کند. رعایت انصاف در هزینه‌ها و تصمیم‌های روزانه، از نظر آنان نقش مهمی در پیشگیری از شکل‌گیری احساس تبعیض و کاهش تنش‌های پنهان میان همسران دارد. سجاد (۳۲ ساله، مغازه‌دار و دارای دو همسر):

«حتی در تصمیم‌گیری‌های کوچک مثل خرید وسایل خانه، توجه می‌کنم هر همسر در انتخاب سهم داشته باشد. این عدالت باعث می‌شود هیچ‌کس احساس کم‌محبی یا تبعیض نکند و اختلافات کاهش یابد.»
صداقت‌محوری: در این پژوهش، صداقت و راست‌گویی به‌عنوان یکی از اصول اساسی در روابط خانوادگی و زندگی مشترک مورد توجه قرار گرفت. مشارکت‌کنندگان با تأکید بر نقش کلیدی صداقت در ایجاد صمیمیت، اعتماد و ثبات خانواده اظهار داشتند که فقدان صداقت می‌تواند به تدریج منجر به کاهش اعتماد و بروز تنش‌های خانوادگی شود. نصیر (۴۶ ساله، دارای تحصیلات ابتدایی و سرپرست یک خانواده شش‌نفره) تجربه خود را در این زمینه چنین بیان کرد:

«در خانه باید همیشه انسان راست بگویند. اگر دروغ گفتی و ادعا کردی که این قدر زمین دارم یا این قدر پول دارم، آن وقت توقعات خانواده بالا می‌رود. اگر نتوانی آن توقعات را برآورده کنی، مشکلاتی در زندگی به وجود می‌آید.»

این روایت نشان می‌دهد که مشارکت‌کنندگان صداقت را نه تنها یک ارزش اخلاقی، بلکه ابزاری برای جلوگیری از بروز مشکلات عملی و خانوادگی می‌دانند. علاوه بر صداقت، مشورت‌کردن با همسران در امور مختلف زندگی نیز به‌عنوان یکی از راهکارهای مؤثر در کاهش تنش‌های خانوادگی مطرح شد. نصیر (۴۶ ساله، دارای تحصیلات ابتدایی و سرپرست یک خانواده شش‌نفره)، در این خصوص گفت:

«در کارهای خانه با همسرانم مشورت می‌کنم؛ مثلاً هنگام خرید لباس برای عید یا تصمیم‌گیری درباره پذیرایی از مهمانان، نظر آن‌ها را می‌پرسم.»

این اقدام به شکل ملموس، مشارکت و همدلی میان اعضای خانواده را تقویت می‌کند و به تصمیم‌گیری‌های عادلانه و کاهش اختلافات کمک می‌نماید. بهزاد (۵۰ ساله، کارمند، دارای دو همسر) نیز تأکید کرد:

«همیشه سعی می‌کنم حقیقت را به همسرانم بگویم، حتی اگر ناراحت شوند. تجربه نشان داده که صداقت پایه اعتماد است و بدون آن، آرامش و همکاری در خانواده از بین می‌رود.»

این بیان نشان می‌دهد که از دیدگاه مشارکت‌کنندگان، صداقت نه تنها یک ارزش اخلاقی فردی، بلکه راهبردی عملی برای مدیریت روابط خانوادگی در بستر چندهمسری است. در همین راستا، محمود (۴۴ساله، راننده تاکسی) و تجربه خود را چنین شرح داد:

«گاهی پیش می‌آید که مشکلات مالی داریم؛ من همیشه با همسرانم صادقانه صحبت می‌کنم و توضیح می‌دهم وضعیت چگونه است. این صداقت باعث می‌شود همسران نیز واقع‌بینانه با شرایط کنار بیایند و از درگیری جلوگیری شود.»

این روایت نشان می‌دهد که صداقت در بیان محدودیت‌های مالی و شرایط واقعی زندگی، می‌تواند به تنظیم انتظارات همسران کمک کرده و از شکل‌گیری تنش‌های ناشی از توقعات برآورده‌نشده جلوگیری کند. در چنین شرایطی، همسران با درک واقعیت‌ها، همکاری بیشتری از خود نشان می‌دهند و به جای تقابل، به سمت همدلی و همراهی حرکت می‌کنند. در مجموع، یافته‌ها حاکی از آن است که صداقت‌محوری، یکی از مؤلفه‌های کلیدی در حفظ ثبات، اعتماد و آرامش در خانواده‌های چندهمسری محسوب می‌شود.

الگوهای تاب‌آورانه

الگوهای تاب‌آورانه در چندهمسری به مجموعه‌ای از مهارت‌ها، استراتژی‌ها اطلاق می‌شود که افراد در روابط چندهمسری برای مقابله با چالش‌ها و فشارها از آن استفاده می‌کنند. در این مضمون، مشارکت‌کنندگان از دو راهکار تاثیرپذیری و تاب‌آوری سخن گفتند که برای تحمل چالش‌های و فشارهای زندگی چندهمسری و مدیریت بهتر امور به کار می‌برند.

تأثیرپذیری: مشارکت‌کنندگان بیان داشتند که در مواجهه با چالش‌های زندگی، اغلب نیازمند هم‌فکری و مشورت با دیگران هستند. بهره‌گیری از تجربیات دیگران می‌تواند آنان را از اتخاذ تصمیمات نادرست در مدیریت روابط با همسران خود باز دارد و مسیر مناسب‌تری برای حل مسائل خانوادگی فراهم کند. برخی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشتند که تجربه زندگی در خانواده‌های چندهمسری، این امکان را برایشان فراهم کرده است تا اشتباهات، چالش‌ها و نقاط قوت این نوع زندگی‌ها را شناسایی کنند و از تجربیات موفق دیگران برای بهبود زندگی شخصی خود استفاده نمایند. به‌عنوان نمونه، برهان (۳۰ساله، کارمند اداره دولتی، لیسانس) بیان کرد:

«پدر من داری دو همسر بود و مدیریت خانواده‌اش ضعیف بود روزبه‌روز مشکلات و اختلافات خانواده ما افزایش یافت. احترام از بین رفته بود برادرها و دیگر اعضای خانواده از هم ناراحت بودیم با درک این تجربیات در زندگی شخصی‌ام تلاش می‌کنم تا اتفاقات بد که به خانواده پدرم اتفاق افتاد دوباره به زندگی من تکرار نشود و با اتخاذ رویکردهای مناسب یک زندگی آرام و پایدار برای خود و همسرانم فراهم سازم.»

این روایت نشان می‌دهد که تجربه‌های منفی گذشته می‌تواند به‌عنوان منبعی برای یادگیری و بازاندیشی در شیوه مدیریت زندگی زناشویی عمل کند. برخی مشارکت‌کنندگان تأکید داشتند که مشاهده پیامدهای سوء مدیریت در خانواده‌های دیگر، آنان را به احتیاط بیشتر و استفاده آگاهانه‌تر از تجربه اطرافیان سوق داده است. برهان (۳۰ساله، با مدرک لیسانس و سمت مدیریت):

«دیدن موفقیت‌ها و شکست‌های دیگران در مدیریت خانواده چندهمسری به من کمک کرده است تا برنامه‌ریزی بهتری داشته باشم و فشارهای روزمره و اختلافات احتمالی را با آرامش بیشتری مدیریت کنم.» در همین راستا، نصیر (۴۶ ساله، دارای تحصیلات ابتدایی با شغل معاملات) بازگو کرد که: «من از زندگی دیگران درس می‌گیرم. وقتی می‌بینم کسی به خاطر بی‌فکری یا دروغ‌گویی در خانه‌اش مشکل پیدا کرده، سعی می‌کنم همان راه را نروم. همیشه فکر می‌کنم اگر آدم از تجربه دیگران استفاده کند، کمتر به بن‌بست می‌خورد.» برخی دیگر از مشارکت‌کنندگان، تأثیرپذیری را نه تنها در قالب تجربه‌های منفی، بلکه از طریق الگوبرگشت از نمونه‌های موفق چندهمسری نیز توصیف کردند. در این زمینه، نبی (۴۰ ساله، موترفروش و دارای دو همسر) چنین اظهار داشت:

«من زندگی کسانی را دیده‌ام که چندهمسری دارند و آرام زندگی می‌کنند. از رفتارشان یاد گرفتم که بی‌عدالتی و تندخویی زندگی را خراب می‌کند. سعی کردم همان اشتباه‌ها را در زندگی خودم تکرار نکنم و از تجربه آن‌ها استفاده کنم.»

در مجموع، یافته‌ها نشان می‌دهد که تأثیرپذیری از تجربه‌های زیسته دیگران، چه در قالب عبرت‌گیری از ناکامی‌ها و چه از طریق الگوبرگشت از نمونه‌های موفق، یکی از راهبردهای مهم مشارکت‌کنندگان برای مدیریت بهتر فشارها و چالش‌های زندگی چندهمسری بوده است.

تاب‌آوری: بنا به روایت مشارکت‌کنندگان، مدیریت تعارضات و برخورد با انتقادات همسران در روابط زناشویی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. برخی بیان داشتند که یکی از راهکارهایی که برای کاهش تنش‌های خانوادگی به کار می‌گیرند، سکوت در برابر ناراحتی‌ها و انتقادات همسران است. این سکوت می‌تواند نشانه‌ای از صبر و تحمل باشد یا به‌عنوان روشی برای جلوگیری از تشدید اختلافات تلقی شود. بهرام (۴۵ ساله، بیکار، دارای تحصیلات ابتدایی و سرپرست خانواده‌ای هفت‌نفره) چنین بیان کرد:

«گاهی اوقات همسرانم ناراحت می‌شوند، اما من سکوت اختیار می‌کنم، زیرا معتقدم که اگر مرد چیزی نگوید، همسر نیز متوجه شده و خود را تطبیق می‌دهد. من به سخنان مردم توجهی ندارم و در محیط خانواده تأکید می‌کنم که نباید به صحبت‌های کودکان اهمیت داد. اگر فردی بخواهد به گفته‌های کودکان و نظرات دیگران توجه کند، زندگی خانوادگی دچار تزلزل خواهد شد و اعضای خانواده نخواهند توانست در کنار یکدیگر به طور مسالمت‌آمیز زندگی کنند.»

منصور (۳۸ ساله، فروشنده، دارای سه فرزند) بازگو می‌کند که:

«گاهی اوقات وقتی همسرانم با هم اختلاف دارند، وارد بحث نمی‌شوم و اجازه می‌دهم خودشان مسائل را حل کنند. این کار باعث می‌شود تنش کمتر شود و حس همکاری در خانواده تقویت گردد.»

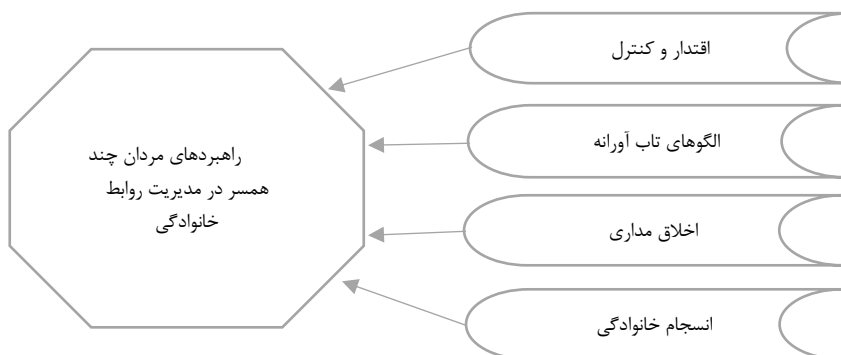
این روایت‌ها نشان می‌دهد کنترل هیجانات، به‌تعویق‌انداختن واکنش، سکوت، صبر از دیدگاه مشارکت‌کنندگان نشانه ضعف یا بی‌تفاوتی نیست، بلکه راهبردی آگاهانه برای مدیریت شرایط بحرانی است. در همین راستا، امان (۴۴ ساله، کشاورز) نیز بر اهمیت صبر و کنترل هیجانات در مواجهه با اختلافات خانوادگی تأکید کرد و گفت:

«وقتی همسرانم از چیزی ناراحت می‌شوند یا بینشان اختلاف پیش می‌آید، سعی می‌کنم خودم را کنترل کنم و با عجله حرف نزنم. اگر مرد تند برخورد کند، آتش دعوا بیشتر می‌شود. من صبر می‌کنم، بعد که فضا آرام شد، با صحبت و نصیحت مشکل را حل می‌کنم تا دلخوری به کینه تبدیل نشود.»

احمد (۵۰ساله، دارای سه همسر) در این زمینه اظهار داشت:

«همیشه لازم نیست مرد وسط هر اختلافی وارد شود. بعضی وقت‌ها اگر آدم کنار بکشد و بگذارد زمان بگذرد، خودشان آرام می‌شوند. من تجربه کرده‌ام که دخالت زیاد، اوضاع را بدتر می‌کند.»

در مجموع، یافته‌ها نشان می‌دهد که تاب‌آوری در خانواده‌های چندهمسری، بیش از آنکه به حذف تعارضات وابسته باشد، به شیوه مواجهه با آن‌ها مربوط است. صبر، سکوت هدفمند، کنترل هیجانات و پرهیز از واکنش‌های شتاب‌زده، عدم مداخله مستقیم از مهم‌ترین راهبردهایی هستند که مشارکت‌کنندگان برای حفظ تعادل و جلوگیری از فروپاشی روابط خانوادگی به کار می‌گیرند.

شکل ۱- مدل مفهومی تکنیک‌های مدیریت مردان چند همسر

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی پیچیدگی‌های مدیریت خانواده در ساختار چندهمسری در جامعه افغانستان و راهکارهای اتخاذشده توسط مردان برای کاهش تنش‌های خانوادگی پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مدیریت خانواده در نظام چندهمسری نیازمند به‌کارگیری راهکارهای متنوعی است که طیفی از روش‌های نرم، شامل نصیحت، تشویق، ایجاد قناعت، مشورت با همسران و تقویت همبستگی خانوادگی، تا روش‌های سخت شامل تهدید، نظارت شدید، فشار روانی و گاه خشونت را در بر می‌گیرد. در مجموع، نتایج نشان می‌دهد که راهبردهای مدیریتی مردان در خانواده‌های چندهمسری، ماهیتی یکنواخت و ثابت ندارد، بلکه بسته به شرایط، شدت تعارض و ظرفیت‌های فردی، در طیفی از کنترل سخت تا رویکردهای نرم و تاب‌آورانه نوسان می‌کند. این تنوع راهبردها بیانگر تلاش مردان برای حفظ تعادل، جلوگیری از فروپاشی خانواده و مدیریت هم‌زمان روابط چندگانه در بستری پیچیده و پرتنش است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در خانواده‌های چندهمسری، اقتدار و کنترل مردان نقش محوری در کاهش تنش‌ها و حفظ نظم نسبی خانواده ایفا می‌کند. مردان به‌عنوان سرپرست خانواده مسئول

تصمیم‌گیری‌ها هستند و تلاش می‌کنند با اعمال قدرت و زور، نظم خانواده را حفظ نمایند. باین‌حال، داده‌ها نشان می‌دهد که این اقتدار گاه با استفاده از تهدید به طلاق، فشار روانی، اعمال خشونت فیزیکی یا ایجاد ترس اعمال می‌شود. این یافته‌ها با نتایج فرهمند و رضوانی (۱۳۹۸) همسو است که نشان می‌دهد ساختار قدرت در خانواده‌های چندهمسر عمدتاً در اختیار مردان است. پژوهش‌گیری (۲۰۱۷) و محمدی و اسکانی (۱۳۹۴) نیز نشان می‌دهند که مردان چندهمسر نسبت به مردان تک‌همسر، سطوح بالاتری از تعارض با همسران، تیرگی روابط با فرزندان و فشار روانی را تجربه می‌کنند، که حاکی از پیامدهای منفی بلندمدت اقتدار نابرابر است. در مقابل، برخی مردان با استفاده از مدیریت منصفانه، تأمین نیازهای برابر و کنترل دقیق روابط خانوادگی توانسته‌اند تعارض‌ها را کاهش داده و ثبات و انسجام خانوادگی را تقویت کنند. این یافته با نتایج نیو و کرناوی (۲۰۰۶) همخوانی دارد، که نشان می‌دهد تخصیص عادلانه منابع، جدایی فیزیکی میان خانواده‌ها و پذیرش تعدد زوجات به‌عنوان خواست الهی یا سرنوشت، از جمله راهکارهای مؤثر در بهبود عملکرد خانواده‌های چندهمسری است. علاوه بر این، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که استفاده از تشویق به سازگاری، ایجاد قناعت، تأکید بر همبستگی خانوادگی و گاه دروغ‌های مصلحتی به عنوان ابزارهای روان‌شناختی، موجب افزایش رضایت و هماهنگی خانوادگی می‌شوند. توجه به انسجام و برابری میان همسران، و پیشگیری از حسادت و تبعیض، به‌ویژه در توزیع منابع مالی و تربیتی، از مهم‌ترین عوامل کاهش تنش و ایجاد محیطی آرام و پایدار در خانواده‌های چندهمسری است.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که انسجام خانوادگی در خانواده‌های چندهمسری یک دستاورد فعال و پرهزینه است که عمدتاً بر دوش مردان نهاده شده است. مردان برای حفظ ثبات خانوادگی ناگزیر به استفاده از راهبردهای سازشی همچون تقویت همدلی، ایجاد قناعت، تأکید بر همبستگی، مدیریت منصفانه مسئولیت‌ها و گاه اتکا به «دروغ‌های مصلحتی» برای کنترل تنش‌ها هستند. آنان که این راهبردها را به‌صورت نظام‌مند به کار گرفتند، سطوح بالاتری از انسجام عاطفی، رضایت زناشویی و سلامت روان خود و فرزندان گزارش کردند. مشابه پژوهش‌های الکرنای و همکاران (۲۰۰۶، ۲۰۱۱)، غفارمقدم (۱۳۹۴)، محمدی و اسکانی (۱۳۹۴) و فرهمند و رضوی (۱۳۹۸)، پیامدهای منفی روان‌شناختی در خانواده‌های چندهمسری ناشی از ساختار خود چندهمسری نیست، بلکه از کارکرد نامناسب خانواده و ناتوانی در مدیریت روابط پیچیده میان همسران ناشی می‌شود. مشارکت‌کنندگان چندهمسری را عاملی برای افزایش رقابت ناسالم، حسادت، خستگی روانی، فرسودگی نقش پدری و شوهری و تنش‌های مزمن خانوادگی توصیف کردند، وضعیتی که گاه آنان را به آرزوی «نداشتن هیچ همسری» سوق می‌دهد. تحلیل عمیق‌تر نشان داد که موفقیت راهبردهای مدیریتی استثناست و اکثریت مردان تجربه‌ای فرساینده، توأم با ناکامی هویتی و پشیمانی عمیق داشتند. مهم‌ترین کژکارکردهای شناسایی‌شده شامل رقابت مخرب میان همسران، تشدید حسادت مزمن، کاهش سرمایه اجتماعی و عاطفی مرد، سکونت جداگانه و اختلال در نظارت و تربیت فرزندان بود. این نتایج با پژوهش‌های فرهمند و رضوانی (۱۳۹۸)، رحمانیان و همکاران (۱۴۰۲)، الکرنای و گراهام (۲۰۱۱) و اسمیت (۲۰۰۹) همخوانی دارد و نشان می‌دهد که در بستر سنتی-فرهنگی افغانستان، چندهمسری بیش از آنکه کارکرد مثبت داشته باشد، انسجام و سلامت روان خانواده را تضعیف می‌کند.

در این پژوهش، تحلیل داده‌ها در کنار یافته‌های پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی نشان می‌دهد که تحقق عدالت در تربیت فرزندان در خانواده‌های چندهمسری یکی از پیچیده‌ترین، حساس‌ترین و درعین‌حال تعیین‌کننده‌ترین ابعاد مدیریت خانوادگی مردان است. در چنین ساختاری، فرزندان نه تنها با تفاوت‌های اقتصادی و عاطفی مواجه هستند، بلکه پویایی روابط میان همسران نیز به شدت بر تجربه زیسته آنان اثر می‌گذارد. نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که مردان برای پیشگیری از ایجاد حس بی‌عدالتی، تبعیض، حسادت و رقابت میان فرزندان، از راهکارهایی همچون تقسیم برابر امکانات آموزشی و رفاهی، رعایت عدالت در محبت و توجه، تنظیم برنامه‌های ملاقات و تعاملات عاطفی، و تقویت همبستگی میان فرزندان بهره می‌گیرند. این تلاش‌ها بر توازن در فرصت‌ها و توزیع منابع به‌عنوان بنیان رضایت و ثبات اجتماعی تأکید می‌کنند. با این حال، ادغام یافته‌های مطالعات نوو و الکرنای (۲۰۰۶)، گیرای (۲۰۱۷) و الکرنای و همکاران (۲۰۰۶) نشان می‌دهد که حتی در بهترین شرایط مدیریتی، کودکان خانواده‌های چندهمسری نسبت به خانواده‌های تک‌همسر سطوح پایین‌تری از عزت‌نفس، رضایت از زندگی و سلامت روانی را تجربه می‌کنند و عملکرد تحصیلی آنان بیشتر با چالش مواجه است. تنش‌های میان همسران، رقابت میان فرزندان دو یا چند خانواده، و احساس نابرابری در دریافت توجه والدین، اغلب به شکل‌گیری احساس محرومیت نسبی، سردرگمی هویتی و بی‌ثباتی عاطفی در کودکان می‌انجامد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مردان در خانواده‌های چندهمسری برای تحقق عدالت خانوادگی از مجموعه‌ای از سازوکارهای اخلاقی و معنایی بهره می‌گیرند که ریشه در بستر فرهنگی و دینی جامعه دارد. اخلاق‌مداری، صداقت و التزام به ارزش‌های دینی نقش منابع تنظیم‌کننده کنش‌ها و تثبیت‌کننده روابط خانوادگی را ایفا می‌کنند. مشارکت‌کنندگان بر این باور بودند که رعایت این اصول نه تنها یک هنجار فردی، بلکه «منطق فرهنگی مشروعیت‌بخش» ساختار چندهمسری است که سنت، دین و عرف سه عنصر مکمل آن را تشکیل می‌دهند. صداقت به‌ویژه در حوزه مالی و تصمیم‌گیری، مهم‌ترین متغیر در ایجاد اعتماد و کاهش تعارضات معرفی شد و امکان پیش‌بینی‌پذیری رفتار و جلوگیری از شکل‌گیری تبعیض و انتظارات غیرواقعی را فراهم می‌کند. یافته‌ها با پژوهش‌های علینقیان و روستاخیز (۱۳۹۷)، اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۸) و توبیجانی و فلورا (۲۰۱۴) همسوست که شفافیت و رعایت عدالت شناختی احتمال بروز حسادت و ناراضایتی زناشویی را کاهش می‌دهد. در مقابل، دروغ‌گویی و پنهان‌کاری در امور مالی باعث افزایش بی‌اعتمادی و تشدید تنش میان همسران می‌شود. مشارکت‌کنندگان تأکید کردند که کوچک‌ترین پنهان‌کاری می‌تواند تصور تبعیض را گسترش دهد. همچنین، پایبندی به ارزش‌های دینی، از جمله رعایت اصول شرعی عدالت و اخلاق اسلامی، به‌عنوان عامل اصلی پایدارسازی روابط خانوادگی و مدیریت مناقشات معرفی شد، یافته‌ای که با پژوهش فراید-تانزر (۲۰۱۳) نیز همخوانی دارد.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مدیریت خانواده در ساختار چندهمسری، نیازمند راهبردهای اخلاقی، فرهنگی و دینی ویژه‌ای است تا عدالت، انسجام و سلامت روان اعضا حفظ شود. بنابراین، توانمندسازی مردان از طریق آموزش مهارت‌های مدیریتی، ارتقای آگاهی فرهنگی و مشاوره خانواده می‌تواند کیفیت روابط خانوادگی را بهبود بخشد. همچنین، سیاست‌گذاران و سازمان‌های اجتماعی می‌توانند با ارائه خدمات حمایتی و برنامه‌های آموزشی هدفمند، زمینه کاهش تنش‌ها و افزایش رفاه روانی خانواده‌های

چندهمسری را فراهم کنند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تحقق عدالت و انسجام خانوادگی، هم محصول تلاش فردی و هم نیازمند حمایت ساختاری است.

پی‌نوشت‌ها

1. Elbedour, Onwuegbuzie, Caridine, and Abu-Saad	13. Bagheri
2. Aref Nazari, and Mazaheri	14. Naseer, Sherith, and Farah
3. Rahmanian, Zahirinia, and Rastegar	15. Dissa
4. Shaikhi, and Mohammadi	16. Muradi, and Nordin
5. Gbeneneh, and Agada	17. Smith
6. Shojaei, and Honarparvaran	18. Farahmand, Rezvani
7. Mohammadi, and Askani	19. Nosrati
8. Nevo, and Krenawi	20. Ghafarmoghadam
9. Gwirayi	21. Zahiri, Fathi
10. Mohammadi, and Askani	22. Giddens
11. Mirhasanzadeh, Asoodeh, Katook, and Mohammadalegheh	23. Kalhur, and Karimpour
12. Zahiri, Fathi	24. Braun, and Clarke
	25. Attride-Stirling

References

- Al-Krenawi, A., Graham, J. R., & Al Gharaibeh, F. (2011). A comparison study of psychological, family function marital and life satisfactions of polygamous and monogamous women in Jordan. *Community mental health journal*, 47, 594-602.
<https://doi.org/10.1007/s10597-011-9405-x>
- Alinaghian. S , Roustakhiz. B (2018), A Phenomenological Study on Pologamy as a Family Structure in Chabahar, Balochistan, *Iranian Journal of Anthropology Research*, 8 (1): 95-117. [inPersian]. 10.22059/IJAR.2018.70510
- Aref Nazari, M., & Mazaheri, M. A. (2005). Attachment Styles and Mate Selection Methods (Polygamy – Monogamy). *Family Research*, 1(4), 393–405. [in Persian].
<https://sid.ir/paper/448542/fa>
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic networks: An analytic tool for Qualitative research. *Qualitative Research*, 1(3), 385-405.
<https://doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Bagheri, Sh. (2009). Family Management: Patterns and Requirements. *Shia Women Journal*, Summer, No. 20, 7–32. [in Persian].
<https://ensani.ir/file/download/article/20120329122938-2145-8.pdf>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Dissa, Y. (2016). Polygamy in Mali: Social and Economic Implications on Families. *International Journal of African and Asian Studies*, 27, 99-108 .
<https://ssrn.com/abstract=2880034>
- Elbedour, S., Onwuegbuzie, A. J., Caridine, C. & Abu-Saad, H. (2002), The effect of polygamous marital structure on behavioral, emotional, and academic adjustment in

- children: A comprehensive review of the literature. *Clin Child Fam Psychol Rev*, 5(4), 255-271.
- <https://doi.org/10.1023/a:1020925123016>
- Farahmand, M., & Rezvani, Z. (2019). Structure and Family Performance in Polygamous and Monogamy Families. *Journal of Applied Sociology*, 30(3), 135-154. [in Persian].
<https://doi.org/10.22108/jas.2019.114022.1556>
- Fried-Tanzer, H(2013). The Modern Opinions Regarding Polygamy of Married Men and Women in Dakar. digitalcollections.sit.edu.
- Ghafarmoghadam, F. (2015). *Of Mental Health, Quality of Marital Life and Life Satisfaction between Monogamy and Polygamy Families*. Faculty of Science and Psychology group family counseling, Islamic azad university. [in Persian].
- Giddens, A. (2007). *Sociology* (H. Chavoshian, Trans.). Tehran: Ney Publication. [in Persian].
- Gwirayi, C. (2017). *Experiences of Shona Men in Polygamous Marriages in Ward Four of Chivi District, Masvingo Province, Zimbabwe. The Journal of Pan African Studies*, 10(1), 25-39..
- Kalhur, S., & Karimpour, N. (2020). Challenges Facing the Analytical Model of Ulrich Beck and Elisabeth Beck-Gernsheim in Family Issues. *Educational Sciences and Social Studies of Hamedan*, 3. [in Persian].
<https://civilica.com/doc/1228079>
- Mirhasanzadeh, S., Asodeh, A, Katook, Gh, & Mohammadalegh, E. (2023). A Study of the History of the Islamic World and the Managerial Role of Men from the Perspective of Islam. *13th International Conference on Management and Humanities Research, Tehran*. [in Persian]. <http://noo.rs/Ie0GY>
- Mohammadi, N. & Askani, K. M. (2015). The Polygamy as a Cultural Tradition in Sarbaz City. *Journal of Woman in Culture and Arts*, 7(2), 257-268. [in Persian].
<https://doi.org/10.22059/jwica.2015.57579>
- Mohammadi, N., & askani, K. M. (2017). The Sociological Study of the Effect of Family Structure on Social Health of Males. *Iranian Journal of Cultural Research*, 9(4 (36)), 89-114. [in Persian]. <https://sid.ir/paper/137070/en>
- Muradi, H., & Nordin, R. (2019). Polygamy and its Wisdom in Islam: The Law and Customary Practice in Afghanistan. *Journal of Asian and African Social Science and Humanities*, 5(1), 2019, Pages 18-30.
- Naseer, S., Sherith, F., & Farah, M. (2021). Causes and Consequences of Polygamy: An Understanding of Coping Strategies by Co-Wives in Polygamous Marriage. *Asean Journal of Psychiatry*, 22(9), 1-10. <https://doi.org/10.54615/2231-7805.47221>
- Nevo, S. V., & Krenawi w. A. (2006). Success and Failure among Polygamous Families: The Experience of Wives, Husbands, and Children, *Family Process*, 3(45), 311-330.
<https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2006.00173.x>
- Nosrati, R. (2021). *Investigating the causes of men's tendency to polygamy in Fanuj city*. Master Thesis, Cultural Studies Trend, Payame Noor University. [in Persian].
- Rahmanian, M., Zahirinia, M., & Rastegar, Y. (2023). Phenomenological Study of Women's Lived Experience in Polygamous Families. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 21(4), 101-135. [in Persian].
<https://doi.org/10.22051/jwsps.2023.39764.2595>
- Sheikhzadeh, M., & Baniasad, R. (2020). *Thematic Analysis: Concepts, Approaches, and Applications*. Publisher: Logos. [in Persian].
- Smith, D. J. (2009). *Decisions, Desires and Diversity: Marriage Practices in Afghanistan* Afghanistan Research and Evaluation..

- Esmacili, G., eyedalireza Afshani, S. A., Fallah, M., & Vaziri, S. (2019). Qualitative exploration of the causes and context of men's polygamy, *Social Psychology Research*, 9(34), 63-82. [in Persian].
- Thobejane, T. D., & Flora, T. (2014). An Exploration of Polygamous Marriages: A Worldview. *Mediterranean Journal of Social Sciences*.
<https://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n27p1058>
- Zahiri, H., & Fathi, S. (2011). Family Management from the Viewpoints of Sociology and Allameh Tabatabaee. *Pazhuhesh name-ye quran va hadith*, -(8), 99-120. [in Persian].
<https://sid.ir/paper/363408/en>
- Walsh, J. (2013). Direct Social Work Practice. *Encyclopedia of Social Work*.
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199975839.013.105>